

etmiştir. Akrî, Kastamonulu Hâlidî şeyhi Ahmed Siyâhî'nin oğlu Ahmed Hicâbî'ye verdiği icâzetnâmeyi tasdik etmiş ve kendisinin de ona icâzet verdiğini belirtmiştir. Ahmed Hicâbî'nin 1273'te (1856-57) Akrî'nin yanında sülûkünü tamamlayıp İstanbul'dan Kastamonu'ya döndüğü belirtilmektedir (M. Zühdi, s. 49-50). Şeyhülislâm Mehmed Refik Efendi'nin Abdülfettâh el-Akrî'nin dervîşi olduğu, Gümüşhânevî'nin de kendisine intisap etmek istediği, ancak ona ileride gelecek bir kişiye intisap edeceğini söylediği, bu kişinin de Ervâdî olduğu kaydedilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, MKT.DV, nr. 120/24 (13 R 1274); BA, İ.MVL, nr. 521/23430 (20 C 1281); Lutfî, *Târîh*, I, 286; Abdülmecid el-Hânî, *el-Ĥadâ'îku'l-verdiyye*, Dimaşk 1306, s. 248, 259, 261, 264; M. Zühdi, *Tehassür: Kastamonu Ecille-i Ulemâ ve Meşâ-yihinden Şeyh Ahmed Siyâhî Hazretleriyle Mahdûm-ı Mükerrerleri Şeyh Seyyid Efendi Hazretlerinin Tercüme-i Hâlini Hâvidir*, İstanbul 1308, s. 49-50; Mustafa Fevzi b. Nu'mân, *Hediyetü'l-hâlidîn fi Menâkıbi kutbî'l-ârifin Mevlânâ Ahmed Ziyâüddin b. Mustafa el-Gümüşhânevî*, İstanbul 1313, s. 32; Haydarî, *el-Mecdû't-tâlid fi menâkıbi Ĥazreti Mevlânâ Hâlid*, İstanbul 2014, s. 87, 88, 89-90; İrfan Gündüz, *Gümüşhânevî Ahmed Ziyâüddin: Hayatı-Eserleri- Tarikat Anlayışı ve Hâlidîyye Tarikatı*, İstanbul 1984, s. 42; Baytâr, *Ĥilyetü'l-beşer* (nşr. M. Behcet el-Baytâr), Beyrut 1413/1993, II, 882-883; Butrus Abu Manneh, "1826'da Nakşibendî-Müceddidî ve Bektaşî Tarikatları", *Tarihî ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye'de Alevîler Bektaşîler Nusayrîler* (haz. İsmail Kurt - Seyyid Ali Tüz), İstanbul 1999, s. 113-127; Abdurrahman Memiş, *Halid-i Bağdâdî: Hayatı, Eserleri, Tesirleri ve Anadolu'da Halidilik*, İstanbul 2000, s. 62, 63, 127, 131, 180-183, 187-188, 189-190, 218, 220; Hür Mahmut Yücer, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf (19. Yüzyıl)*, İstanbul 2003; Bâbâ Merdûh Rûhânî, *Târîh-i Meşâhîr-i Kürd* (nşr. M. Mâcid Merdûh Rûhânî), Tahran 1382 hş., I, 437; I. Weismann, *The Naqshbandiyya: Orthodoxy and Activism in a Worldwide Sufi Tradition*, London 2007; M. Zâhid Keveserî, *İrgâmü'l-merid*, Beyrut 1425/2004, s. 96, 100.

ÖMER KOÇYİĞİT

ABDÜLFETTÂH EBÛ GUDDİ

(bk. EBÛ GUDDİ, Abdülfettâh).

ABDÜLHALİM GALİB PAŞA

(ö. 1876)

Devlet adamı ve şair.

İstanbul'da doğdu. Şiirlerinde "Galib" dışında "Niğdeli Galib" mahlasını da kullanmasından (*Mutâyebât-ı Türkiye*, s. 52, g.19/7) Niğdeli olduğu anlaşılmaktadır. "Türk Galib" lakabıyla tanınmasının sebebi Kastamonu ağzıyla yazdığı şiirleri *Mutâyebât-ı Türkiye* adlı kitapta toplamasıdır

(Pakalın, VIII, 105). Maliye Mektûbî Dairesi'ne kâtip olarak girdi. Kaptanıderyâ Çengelöğlü Tâhir Paşa'nın mühürdarlığı zamanında ve Tâhir Paşa Aydın vilâyeti müşiri iken hâcegânlik rütbesiyle divan kâtipliği görevinde bulundu. Ayrıca Marmara voyvodalığı, eski sadrazam Dârendeli İzzet Mehmed Paşa'nın Akkâ eyaleti valiliği (1840) sırasında Şam'da divan kâtipliğini, postahane kâtipliği, Posta Nâzırı Hüseyin Bey'in mühürdarlığını ve mâbeyin başmemuru Hâmid Paşa'nın kâtipliğini yaptı. Ardından üçüncü derece ile Urfa-Virânşehir kaymakamlığına, bir süre sonra Ankara defterdarlığına tayin edildi. 1848'de İstanbul'a döndü. 1849'da Batum ve 1851'de Tırnova kaymakamlığına getirildi. 1853'te beylerbeyilik rütbesiyle paşa oldu. Eski Dahiliye Nâzırı Ebûbekir Hâzım Bey (Tepeyran) hâtıralarında Galib Paşa'nın Antalya'da bir, Niğde'de iki defa mutasarrıflık yaptığını söyler (*a.g.e.*, VIII, 105). Sultan Abdülaziz'e sunduğu kasidesinde orduya sadakate hizmet ettiğini, fakat rütbesinin alınıp Bursa'ya sürgüne gönderildiğini, üç yıl önce oradan döndüğünü, parasızlık yüzünden hizmetkârlarının dağıldığını ve esnafa borçlandığını ifade eder (*Mutâyebât-ı Türkiye*, s. 28-37, K1/b.22-23). Son görevi Amasya mutasarrıflığıdır. Buradan ayrılıp İstanbul'a geldi ve 10 Eylül 1876 tarihinde vefat etti (*Sicill-i Osmânî*, III, 729). Kabri Üsküdar'dadır. Dîvân-ı Muhâsebât ve Şûrâ-yı Devlet reisliğiyle Adliye ve Nâfia nâzirlikleri yapan Hasan Fehmi Paşa kölesi veya evlâtlığı iken sonradan damadı olmuştur (Pakalın, VIII, 105).

Galib Paşa'nın bilinen tek eseri *Mutâyebât-ı Türkiye*'dir. Mensur bir mukadime ile başlayan eser Sultan Abdülaziz'e sunulan kırk üç beyitlik bir kaside, Abdülaziz'in Avrupa seyahatinden dönüşü üzerine yazılmış bir kıta, bir tahmis, bir şarkı ve yetmiş dokuz gazelden meydana gelmektedir. İbnülemin bu eserde yer almayan "âlem bu ya" redifli bir gazelini yayımlamıştır (*Son Asır Türk Şairleri*, I, 449-451). Kastamonu yöresi ağzıyla yazılmış olan ve altmış iki şiir içeren eserin anlaşılabilmesi için Galib Paşa 898 mahallî kelimenin anlamını sayfa kenarlarında açıklamış, mizahî bir dille yazdığı eserini eğlenceli vakit geçirmek amacıyla kaleme aldığını belirtmiştir. Eser atasözleri ve deyimler, Kastamonu yöresinin az bilinen kelimelerini ve bölgeye ait yemek adlarını içermesi bakımından önemlidir. *Mutâyebât-ı Türkiye* orta boyda elli beş sayfa, harekeli, nesih hattıyla ve taş basması olarak yayımlanmıştır. Sultan Abdülaziz'in 7

Ağustos 1867 tarihinde Avrupa gezisinden dönüşü üzerine şairin yazdığı kıta (s. 8) eserin 1867 yılında veya bu yıl civarında kaleme alındığını ya da bastırıldığını düşündürmektedir. Yayımlandığı tarihten itibaren ilgi gören eser çeşitli dil ve içerik incelemelerine konu olmuştur. Macar Türkologu Thúry József eseri dil bakımından ele almış, Ercüment Muhip kırk altı, Murat Bardakçı on dokuz, Mustafa Kaçalin yirmi yedi gazelini bugünkü Türkçe'ye aktarmıştır. Filiz Bingölçe eserin tamamını yayıma hazırlamıştır (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

Abdülhalim Galip Paşa, *Mutâyebât-ı Türkiye* (haz. Ercüment Muhip), İstanbul 1943; *a.e.*: *Türkçe Eğlencelikler* (haz. Filiz Bingölçe), İstanbul 2007; *Sicill-i Osmânî*, III, 729; T. József, *A Kasztamuni-i török nyelujaras*, Budapeşte 1885; İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, I, 449-451; Gövsa, *Türk Meşhurları*, s. 148; Mehmet Zeki Pakalın, *Sicill-i Osmânî Zeyli* (haz. Ayhan Afşin Ünal), Ankara 2008, VIII, 105; Murat Bardakçı, *Osmanlıda Seks-Sarayda Gece Dersleri*, İstanbul 1992, s. 18-29; Mustafa Kaçalin, "Abdülhalim Galip Paşa'nın Mutâyebât-ı Türkiye'si", *TUBA*, XXIV (2000), s. 137-185; *Kâmûsü'l-a'lâm*, V, 3246.

ÜMRAN AY

ABDÜLKÂDİR DÂMOLLA

(bk. DÂMOLLA, Abdülkâdir).

ABDÜLKERİM EMRULLAH

(عبد الكريم أمر الله)

(1879-1945)

Endonezyalı müslüman âlim, eğitimci ve yenilikçi lider.

10 Şubat 1879 tarihinde Batı Sumatra'nın Minangkabau bölgesindeki Sungai Batang'da doğdu. Babası Şeyh Muhammed Emrullah bir Nakşî şeyhi idi. Çocukluk ve gençlik yıllarında daha çok Muhammed Resûl adıyla anılırken hac dönüşünden sonra Hacı Resûl lakabıyla meşhur oldu. Sömürgeci Hollanda yönetimine tepki olarak diğer birçok ulemâ ailesinin çocukları gibi Abdülkerim Emrullah da modern öğretimin yapıldığı sömürge okulları yerine öğrenimini geleneksel dinî eğitim veren kurumlarda yaptı. Kur'ân-ı Kerim, dinî dersler ve Arapça okudu. On beş yaşında tahsilini ilerletmek üzere Mekke'ye gitti. Minangkabau kökenli Muhammed Cemil Cambek ve Muhammed Tâhir Celâleddin gibi, ileride Sumatra'da enililikçi din anlayışını savunacak olan Endonezyalılar'la birlikte, o dönemde Mescid-i Harâm'ın imamlığını da yapan Minangkabaulu âlim